

Luceafărul

Revistă săptămânală pentru
literatură, artă și politică

Director: Octavian Goga ■ ■ ■

Redactor: Oct. C. Tăslăuanu

An. XI. Nr. 25. Vol. I.

■ ■ Cuprinsul: ■ ■

Ț. R.	Stagiunea teatrală 1911 și 1912.	I. Agârbiceanu . . .	Povestea unei vieți (roman).
Maria Cunțan . . .	Se duc voinicii... (poezie).	Maria Cunțan . . .	Cântec de leagăn (poezie).
Ziberiu Crudu . . .	De pe la noi, ce-a fost odată.	Dări de seamă:	
		D. Tomescu . . .	Dr. Gustave Le Bon: Psihologia politică.

Cronici: M.: Muzeul filetic din Iena. Maria Cunțan: Scrișoare. Insemnări: † Caragiale. Teoria evoluției. Martirii din Orade. Serbările din Blaj. Foiletoane. Școale primejduite. Concertele Sașilor. — Poșta redacției. — Bibliografie.

Sibiu, 17 Iunie v. 1912

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ SĂPTĂMĂNALĂ PENTRU LITERATURĂ, ARTĂ ȘI POLITICĂ.

APARE SUB ÎNGRIJIREA UNUI COMITET DE REDACȚIE.

Colaboratori: I. Agârbiceanu, D. Anghel, Z. Bărsan, G. Bogdan-Duică, Dr. T. Brediceanu, Dr. C. Bucșan, Al. Cazaban, Il. Chendi, I. Ciocărlan, V. Clotec, D. N. Clotori, Al. Ciura, Otilia Cozmuța, Maria Cunțan, Dr. Silviu Dragomir, I. Duma, Victor Eftimiu, I. Enescu, Aurel Esca, Elena Farago-Fatma, Em. Gârleanu, Dr. Onisifor Ghibu, Ion Gorun, A. Herz, Constanța Hodoș, Nerva Hodoș, Șt. O. Iosif, I. I. Lăpădatu, E. Lovinescu, Dr. I. Lupaș, Dr. I. Matelu, Corneliu Moldovan, Dr. G. Murnu, D. Nanu, V. C. Osvadă, I. Paul, Cincinat Pavelescu, H. P. Petrescu, Ecaterina Pitiș, Oh. Popp, Dr. Sextil Pușcariu, Dr. P. Roșca, G. Rotică, M. Sadoveanu, C. Sandu-Aldea, M. Săulescu, M. Simionescu-Râmniceanu, V. Șorban, I. U. Soricu, Victor Stanciu, Caton Theodorian, D. Tomescu, Lazar Triteanu.

ABONAMENT:

Cușturo-Ūngaria:

1 an 20 cor. 6 luni 10 cor.

Pentru preoți, învățători și studenți: 1 an 16 cor.

România și în Străinătate:

1 an 25 cor. 6 luni 13 cor.

Reclamațiile sunt a se face în curs de 14 zile după apariția fiecărui număr. Pentru orice schimbare de adresă se vor trimite 20 bani în mărci postale.

Abonamentele, plătite înainte, sunt a se trimite la adresa:

Adm. rev. „Luceafărul“, Sibiu (Nagyszeben).

În librăria lui W. KRAFFT în Sibiu se află:

Călăuze și lecturi ușoare pentru călătorie:

Călăuz pentru Sibiu și împrejurime. Editat de secțiunea Sibiu a reuniunii „Siebenbürgisch. Karpathenverein“, leg. Cor. 1.—.

În munții Sinaei, Rucărului și Branului. Călăuză practică și descriptivă a munților și localităților cuprinse între ei cu 25 reproduceri fotogr. și o Hartă de M. Gold. Cor. 4.—.

Dela Sibiu la R.-Vâlcea de T. R. Popescu. Cor. 1.20.

Din Carpați, excursiuni în munții Cibinului, Făgărașului și Brașovului de T. R. Popescu. Cor. 2.—.

Sibiu, călăuză ilustrată pentru excursioniști de T. R. Popescu. Cor. 1.—.

Două iubiri, nuvele de I. Agârbiceanu. Cor. 2.—.

Fantome. Povești de D. Anghel. Cor. 2.—.

Cireșul lui Lucullus, nuvele și schițe de D. Anghel și Șt. O. Iosif. Cor. 1.50.

Casa din Muscel. Nuvele și schițe de I. Boteni. Cor. 1.50.

Traul nostru. Nuvele de I. Ciocărlan. Cor. 1.50.

Amintiri, schițe și nuvele de A. Ciura. Cor. 1.60.

Povești hazlii de V. Pop. Cor. 1.50.

În treacăt, schițe și impresii de E. Raicoviceanu-Fulmen. Cor. 1.—.

Păcatele Sulgeriului, roman de R. Rosetti. Cor. 2.—.

Anecdote botezate de Th. D. Speranță. Cor. 1.—.

Anecdote de post de Th. D. Speranță. Cor. 1.—.

Anecdote piperate de Th. D. Speranță. Cor. 1.—.

Anecdote populare de Th. D. Speranță. 3 vol. à Cor. 2.—.

Pintre stropi, povești de L. Marian. Cor. 1.50.

Moș Gheorghe la expoziție, nuvele de Sp. Popescu. Cor. 2.—.

Zori de Iulie. Nuvele și schițe de Sp. Popescu. Cor. 2.—.

Cereți catalogul nou apărut.

Catalogul la cerere gratis și franco.

Expedierea se face mai ușor trimițându-se banii înainte, adăugându-se la prețul cărții încă 20-40 fil. pentru expedierea francată.

BUCUREȘTI

Orice reproducere fără indicarea izvorului e'oprită.

Stagiunea teatrală 1911 1912.

Teatrul Național din București.

S'au închis din nou porțile bătrânului Teatru românesc și s'a împrăștiat întreg furnicarul de lume care-i dădea viață. Tăcut, mare și liniștit doarme ca un uriaș ostenit de muncă. Pe coridoarele pustii și întunecate nu se mai plimbă nimeni; doar pașii inspectorului însoțit de vreun inginer meșter mai tulbură liniștea profundă.

Încă o stagiune încheiată. Cortina de fier s'a lăsat grea peste fermecătoarea lume a culiselor. Ceriuri înfășurate pe suluri, păduri, munți, râuri, colibe și săli bogate de palate, temple antice și saloane moderne, toate aruncate unele peste altele stau încremenite și dorm înfrățite prin nenumăratele fire de pianjeni. O lume întreagă care doarme învăluită de întunec.

Artiștii s'au resfirat prin țările Europei, prin Germania, Italia și mai ales în Franța, doriți să se cultive, să vadă, să cunoască și să învețe. Pe unde nu-i întâlnești în timpul verii?

Cine a urmărit dezvoltarea plină de avânt a teatrului din timpul din urmă nu poate decât să se bucure. Un repertoriu bine ales, o muncă onestă și plină de dragoste din partea artiștilor a reușit în anii din urmă să trezească publicul amorțit al capitalei și să-l aducă la teatru. S'au ridicat la suprafață pături nouă de lume, cari vin cu toată inima să asculte graiul limpede al actorilor, pe cari au început să-i iubească și să-i stimeze.

Dela direcția d-lui profesor Pompil Eliad, care a știut cel dintâi să purifice limba de pe scenă, dând piesele streine să fie traduse de cei mai de frunte literați ai noștri, teatrul a

trecut sub cărmuirea pacinică a vechiului gazetar și cronicar dramatic, d-l I. C. Bacalbașa.

Acest om muncitor, cunoscut așa de bine de artiști, a venit între ei ca un adevărat prietin. Fără să aibă în anul acesta un repertoriu ales, și-a concentrat activitatea mai mult la administrația internă a teatrului. A readus și a redat primei noastre scene pe cei trei artiști, cari plecaseră, pe d-nele Giurgea și Sturdza și pe conștiinciosul Toni Bulandra, artiști buni toți trei, cari eră păcat să nu-i vedem în ansamblul primului nostru teatru. A înființat apoi matineurile de Joi, în cari s'au dat reprezentații pentru școale, jucându-se piese clasice străine și române. A reușit, deși cu o lipsă oarecare de repertoriu să prelungească stagiunea cu o lună și jumătate spre mulțumirea și binele publicului, dar nu tocmai spre bucuria artiștilor, cărora în felul acesta li s'a scurtat vacanța în mod foarte simțitor. A desgropat din colbul bibliotecii și din uitarea contemporanilor două piese vechi românești, cari după cum s'a văzut din felul cum au fost primite, nu-și meritau așa de mult soarta și aveau oarecare drept să fie scoase la lumină. Aceste două piese sunt tragedia după modelul clasicilor francezi „Rhea Sylvia“ de uitatul Scurtescu și comedia în genul lui Alfred de Musset „Intrigă și Amor“ a d-lui I. Negruzi, actualul președinte al Academiei române. A montat cu toată îngrijirea posibilă vechea și vecinica nouă tragedie a lui Shakespeare „Hamlet“, dând ocazia tânărului artist Bulandra să-și încerce puterile. Dacă n'a reușit să fie un Hamlet ideal, a reușit însă să stăr-

22 OCT 1912

nească curiozitatea publicului, care s'a grăbit să vie să-l vadă și chiar să-l aplaude. Dacă 1-l Toni Bulandra are linia rolului, pe care nu i-o contestă nimeni, îi lipsește însă profunzimea melancoliei și ochiul îndurerat al nefericitului prinț al Danemarcei.

Actualul director a mai dat apoi ocazia câtorva talente tinere să se remarce. A arătat în felul ăsta o tendință vădită și în același timp laudabilă de-a pregăti pe artiștii de mâne. Tânărul de-abia eșit din școală Iancovescu a ținut cu „brio” rolul destul de dificil al lui „Titi” din „Cometa” lui Iosif și Anghel. D-l Z. Bârsan a jucat cu multă prestață și autoritate pe „Caesar August” din Ovidiu și pe „Smeul” din „Înșiră-te Mărgărite”, roluri susținute pe scena teatrului până acum de marii artiști Nottara și Soreanu.

A mai sprijinit actualul director pe cât s'a putut literatura originală românească. Nu poate fi decât laudabilă din partea d-sale această încurajare și îngrijire a începuturilor noastre teatrale.

A jucat în primul rând „Cometa” lui Iosif și Anghel, o sprintenă și isteță fantazie, care dacă n'ar avea scena lirică din actul al III-lea, în care e puțin suflet, n'ar rămânea decât o sprintenă și isteță fantazie... rece. Apoi „Irinel” a lui Delavrancea, cu care actualul academician și admirabilul novelist a dovedit încăodată că nu cunoaște de loc tehnica teatrală. Piesa a căzut. Din „Lume nouă” a

d-lui D. Zamfirescu, dacă îi scoți limba în adevăr distinsă, nu mai rămâne decât un fond grozav de copilăresc, pe care — s'a văzut — nu se poate brodă o dramă. A căzut și asta. „Dolorosa” d-lui Diamandi ar fi ceva, o lucrare mai serioasă, dar autorul are nenorocul că zidește pe nisip, pornește dela premise șubrede, pe care omul normal nu le admite și astfel toată clădirea se dărâmă dela sine. „În lumea de azi” a d-nei Zoie Verzea și în „Valurile iubirii” a d-nei Rosetti sunt dibueli de începătoare, cu toate că în piesa din urmă e multă subtilitate și unele scene frumoase. „Fiul ei” piesa d-lor Nicolau și Simionescu a avut un frumos succes de scenă fără să se ridice mult ca valoare teatrală și mai ales literară deasupra celorlalte. De dramoleta d-lui Isac, nici nu mai vorbesc. A fost o adevărată copilărie.

Sunt constatări sincere acestea, din cari nu ne putem alege decât cu o singură mângâiere: că autorii toți tineri și bătrâni și-au îndreptat atenția spre teatru. Vor cădea unii, mulți, dar vor răsări în curând cei adevărați chemați cu cari să ne mândrim și pe cari să-i aplaudăm din toată inima.

Până acum carul literaturii noastre dramatice merge încet, merge la deal și dealul e mare. Ne uităm după el, îl vedem cum urcă încărcat de povară. Și scârțâie de-ți ia urechile. Ce-o fi ducând? Grâu sau moluz? Grâu am vrea noi să ducă, grâu curat ca aurul!

T. R.

Se duc voinicii...

Se duc voinicii, satul plânge,
Jelim, bătrânule gorun,
Din fiecare strop de sânge
Aș face-un cântec să ți-l spun.

Nu-i sărăcia, e robia
Ce-i duce dela vatra lor,
S'a pustiit pe deal moșia
Și cei rămași de jale mor.

Doar unul dintre cei de-acasă
Nu spune jalea nimăru,
Culcat în crâng la umbră deasă
Doinește lin durerea lui.

Apostoli cari s'au frânt pe roate
Credința i-au lăsat-o 'n dar,
Răsună lanțurile toate
Cum sună 'n viscol un stejar.

M'a fermecat acea cântare
De pare c'ar fi jalea mea,
Aș vrea să-mi cânte la 'ngropare
Când lanțurile vor cădea.

Maria Cunțan.

De pe la noi, ce-a fost odată.

— Fragment. —

(Stărsit).

Câtă vreme flăcăii stau roată și se muncesc să găsească, fetele voioase, bat în pumni de bucurie. Plini de năcaz, băietanii își storc inima cu vorba:

„Ei fa, ce veselie așa mare v'o pălit, de râdeți atâta? Ați plutit și voi oleacă deasupra nevoii și credeți c'ați prins pe Dumnezeu de picioare! Bine-o zis, cine-o zis: dă-mi, Doamne, ce n'am avut să mă mir ce m'o găsit. ...Dac'o găceam par'că eră mare scofală? Aveți să ni-o spuneți acuma și tot aceea are să fie!

— Ba nu, n'o spunem, ferească Dumnezeu! D-voastră cum n'ați vrut să ne-o spuneți aceea cu harbuzu.

— Da cum nu v'am spus-o! Ce mai hodorogiți degeaba! Zău, vă faceți și voi mai proaste de cât sunteți.

— Ne-ați spus-o, da când?

— Când?... Când o trebuit!

— Apoi și noi tot atunci avem s'o spunem. Când a trebui.

— Pagubă s'avem ca de nunta tatii!

— Și noi tot așa. Dar să știți: una nu ne-ați găcit.“

Dumitru, plin de mânie:

„Ei fa, nu vă lăudați atâta că voiu spune una de nu-ți ști de-a cui sunteți.

— Alei! Mintiosule! Spune, ce par'că noi nu te lăsăm?

— Iaca spun! Cinel-cinel, am o casă cu două rânduri: sus dorm câinii, jos stăpânii.

— Cum?... Sus câinii, jos stăpânii?

— Da puiule, da! Așa cu sus și cu jos, cu câni și cu stăpâni. Mai vrei ceva?

— Nu mai vreau nimic. Te strâmbi așa de urît, că...

— Apoi așa mă strâmb eu, când îmi dă soarele 'n ochi“.

Trei fete din Capu Codrului, cari știu cimilitura, se îndeasă una 'n alta, și rîd uitându-se la Grămadă, căruia-i sticlesc ochii, după o coșarcă cu lână.

Șarpeanu, prinzându-le mișcarea.

„Ce mihotiți acolo, fa? Ce? Vă face țiganu de ursită?

— O... arde-l-ar focu de țigan să-l ardă,

cu ursita lui cu tot. Noi rîdem că-i vorba de palatu...

— Ssst..., fa Catrină! Nu spune.

— A cui palat fa, a Cosânzenii?“ întreabă Vasile ca să mai incurce pe ceialalți.

„Nu, palatu“...

Vasile ridică pumnu la ele, făcându-le semn să tacă. Fetele de cuvânt. Numai Grămadă vînat la față, își schimbă locul de năcaz.

Lumea așăfătă de neastâmpărul țiganului, de palatele Cosânzenii și de țistuiala lui Vasile, începe a da de rostul găcitorii. Două fete de pe Cornățel, chiar bufnesc cât pot.

„Am găcit, am găcit! Bordeiu țiganului iaca palatu!“

Celelalte într'un glas:

„Da, da, bordeiu țiganului! Da! Numai la țigani dorm câinii sus, pe bordeiu și stăpânii jos la pământ.

Vasile:

„Ho, ho! Catrințelor! Așa-i! Da stați, nu faceți atâta gură că n'aveți pentru ce. Ați găcit asta dar nu aceea care voiam să v'o spun eu, înainte de asta.

— Ei apoi, neata, tot cu nod în papură!

— Ba nici de loc, dragu badii. Eu voiam să spun aceea care țipă 'n gura mare: apărați-mă de găini că de câni nu mă tem și, nu știu cum dracu m'am uitat la țiganu ista și pe loc mi-o sărit cealaltă 'n minte“.

Frăsina lui Rujuc, foarte aprinsă:

„Cum, cum ai spus? Mai zi odată.

— Ei, dac'apoi mai zi și tu, că eu am zis deajuns. Mă doare gura. Pe niște toante ca voi e greu să vă facă cineva să pricepeți.

— Las, Frăsină, nu-l mai rugă s'o spuie, că doar nu-i cea mare scofală.

— Da tu o știi, Zoiță?

— Știu!

— Atunci spune-mi-o și mie!

— O nu, nu se poate, mă tem de scăr-măneală.

— Ei nu te teme, soro! Spune! Zoițică numai mie, ici la ureche, să nu mai audă nimeni. Zău, spune-o, fii de treabă! Știi, îți dau zgârdița cea de dăunăzi“.

Vasile, închiorcoșat:

„Fa, de-i spune, să știi că nu mai ai la ce muri, nici la ce te mai duce pe ceea lume.

— Irraa! bădiță, ce crezi că-s proastă? Da n'o spun, Doamne păzește! Să se 'ntindă ca râma pe pământ că n'o spun”.

Fata cea mică a lui Puraveț din drum, țipă cât îi luă gura:

„Hei... bădiță...!

— Ce-i strajnico, ce-i? Dumnezeu cu tine!

— Am găcit-o! O știam eu mai demult dela tătucu, da o uitasem.

— Ei, ce-i?

— Vrei să spun?

— Spune!

— N'are să-ți pară rău?

— Nu, de ce!

— Îi... îi... (sare mereu în sus) spun, zău spun! Îi... râma”.

Fetele toate:

„Așa, bine zici fa, îi râma, sâraca! Ea să temi de găini să n'o mănânce. Ei ce mai zici, bădiță Vasile?

— Râma, ce să zic. Așa cred și eu, dacă vă dă mură 'n gură.

— Da nu cumva ni-i țineă pe toți cu gura legată?

— Ce-ai zis?

— Ce-am zis o trecut dealu.

— Dac'o trecut încaltea să vă mai spun una să treacă de-a binelea.

— Ascultați! O fată, tot o chioambă ca și voi, își prăpădeă ziuica boldindu-se pe fereastă la lumea care treceă pe drum. Mă-sa, harnica, dormea cu capu 'n cotruță și când a crăpat oleacă albușurile, a văzut ceva umbrind pe la fereastră. Nedumerită își întreabă odoru: fa, da ce-i acolo?

Fata-i răspunse: nimica, mamă, ce să fie? la au trecut niște oameni.

— Da câți is de-o 'ntunecat casa?

— Apoi dă, câți is! Nu știu că nu i-am numărat. Da iaca, unu aveă doi înainte, unu doi în urmă și unu aveă unu 'n urmă și unu înainte.

...Ei, acum să-mi spuneți voi câți oameni erau?

— Mai zi odată, bădiță, că n'am băgat bine de seamă.

— Apoi de ce nu băgați, băga-v'ar dracii la iad. Mai bine ziceți că n'o știți.

— Om vedeă noi...

— Vedeți!... Da să n'o trageți zău de păr că răcnește.

— N'om trage-o, nu vă temeți. Și la urmă, chiar de n'am găci-o, s'avem crezare. Dintr'atâtea poate să nimerește și câte una care să n'o știm. D-voastră cum n'o știți pe-a noastră.

— Care fa, ce, ești smintită?

— Ce ați uitat? Acea cu... beu apă că n'am apă — aduceți-vă aminte!

— Ei n'o știm! Da o știm ș'o prea știm!

— Dac'o știți, de ce n'o spuneți?

— N'o spunem penrucă nu vrem.

— Apoi iaca și noi tot așa: știm da nu vrem să spunem.

— Atâta rău și boală 'n țara Moldovei! Voi, când știți ceva, par'că se bat calici 'n gura voastră.

— Bine!

— Bine să dea Dumnezeu!”

Baba Manoloia, de pe muchea cuptorului, nu tace din gură și iar s'amestecă 'n vorbă.

„Dacă vă lăudați cu toții că știți, atunci de bună seamă că nu știți niciunul”.

Băitaniî mâniași:

„Ei da neata știți?

— Știu, cum să nu știu”.

Fetele:

„Și pe-a noastră, mătușă?

— Și pe-a voastră, da ce-i a voastră? Mai mult decât un morar este?”

Flăcăii mirându-se.

„Iote breee... că i-o dat baba de leac cu morariu. El îi, bată-l crucea să-l bată, altu nu-i. El numai când n'are apă la moară bea apă și când are, macină, câștigă parale, și-i dă mâna să beie vin... Iaca asta a fost cu draci.

— Ei da la noi, mătușă, câți oameni erau pe drum?

— Câți să fie? Câți au fost și Craii dela Răsărit.

— Trei, trei, strigă fetele 'ntr'un glas, trei, am găcit!

— Apoi trei, dragu mătușii, trei. Că, uite, ei mergeau unu după altu și cel care eră înainte n'aveă doi în urmă? Cel dela mijloc n'aveă unu înainte și unu 'n urmă? Iar cel dela urmă n'aveă doi înainte?”

Fetele voioase.

„Bine zici, mătușă, așa-i!... Iaca, bădiță, am găcit-o și pe asta.

— Da, ați găcit-o cu gura altuia.

— Ca și d-voastră!

— Ba ferească Dumnezeu! Noi singuri am lămurit-o. Voi nu. O zis mătușă că-s trei, trei o rămas și la voi. Da de ce și cum, basta! Dacă spunea mătușă nouă, erau buni și nouă, că voi habar n'aveați.

— Apoi dă, d-voastră tot deasupra vreți să rămâneți.

— Deasupra da, altfel nu putem!

Baba, scuturându-și fusta, să cuibări pe vatră zicând:

— Ei, măi băieți, ce-atâta trenchea-flenchea, șapte lei părechea! Ian mai bine să vă spun și eu una, colea ruginită, să vă văd de gospodari.

— Hai mătușă.

— Hai, hai! Unde să merg? Eu nu mă duc nicăieri, eu stau pe loc. Vă spun numai atâta că s'o dus odată 'n pădure doi tați și doi feciori; o tăiat un lemn în patru, o luat fiecare câte-o bucată ș'o mai rămas două. Acuma voi să-mi deslușiți mie cum de-o mai rămas bucățile celea?

— D'apoi să poate să rămăe, mătușă?

— Numai că să poate dac-o rămas“.

Vasile scărmanându-se de cap.

„Atunci, măi fraților, scrie rău la călindar, iar s'o stricat vremea. Hai, fetelor, hai și voi roată colea (cu jumătate de gură)... că ne-o dat baba de lucru, da-i-ar râpa deasupra!“

Susana:

„Dacă, bădiță, la asta îi greu de găsit capătu. Am auzit-o și eu odată, când eram mică, da numai o hucată rămăneă, nu două.

— Taci că-i bun, măcar că-i rău! Las să vedem cel puțin o bucată cum rămăne și i-om da noi de leac și la ceealaltă.

— Da i-om da, i-om da, nu vă spărieți. Îi cam greu deodată, dar pe urmă tot așa-i...

— Las nu mai meni și tu, măi Dumitre! Pușchea pe limbă-ți cât două cepe bulgărești. Ian să vezi acuși, când ne-om încordă cu toții... doar noaptea toate vacile-s negre și pe urmă, dacă te mai chiorăști oleacă, vezi și pe cele albe.

— Chiorăți-vă, măi băieți, chiorăți-vă!

— Apoi te-i chiori și de două, dacă nu vezi nimic. Pupăza ceea o muțit...

— Da n'am mai muțit, bădiță. Așteptam să vă mântuiți vorba... O bucată iaca cum rămăne: s'o dus în pădure tatu cu fecioru; fecioru o luat și el un băiat de-a lui cu dănsu. Așa că, deși erau ei doi tați și doi feciori, la număr însă, nu erau decât trei. Luând fiecare câte-o bucată de lemn, firește, trebuia să rămăie una din cele patru.

— Da, de cât auzi, mătușă spune c'o rămas două.

— Două, două, bob numărat, apasă baba, ținând grebliș două degete.

— A fi mai rămas cioata, mătușă...

— Ei, bată-vă norocu, nu-i vorba de cioată, îi vorba de lemnu ceta ce l-o tăiat în patru. Așa poți spune c'o rămas vârfu, crengile, ș'atunci unde-ajungem?

— Dacă-i așa, hara ta migală, vorba țiganului.

— Cam migală, măi Vasile; îi întunec mare înaintea păgubașului... Decât, iau să tulburăm noi oleacă apa, să vedem n'om prinde chiticu.

— Doar s'o tulburăm... că limpede n'are semne să se prindă.

— Ui-te, bre! Tatu celui ce-avea un copil, nu eră și el fecioru tătăne-său?

— Eră. Și dacă eră?

— Dacă eră atunci să chiamă că el e și tată și fecior.

— Adică-s doi și cu ceialalți doi fac patru și n'ai făcut nimic. Nouă ne trebuie doi.

— Stai, că n'am mântuit... El, va să zică, îi și tată și fecior.

— Bine.

— Fecioru aistuia îi și el tată la băiatu lui, măcar că-i fecior.

— Ș'aista-i doi? Vai de mine! Atunci doi și cu doi și cu unu... s'o dus boii dracului! Mai bine nu tulburai apa deloc, o lăsa limpede cum eră.

— Ho, bre, nebulule, nu așa. Care unu?

— Unu, băiatu... feciorului... tătăne-său...

— Las băiatu dracului, că eu nu-l pun la număr. Fata asta l-o dus în pădure, eu nu-l aduc.

— Bine, da tot rămân patru.

— Cum patru, tehuiele! Dac'un tată vine

în pădure cu fecioru-său, nu-s numai doi oameni?

— Doi!

— Ei acum tatu feciorului, după cum ți'am spus, e și el fecioru cuiva, nu-i așa? Deci îi tată el dar și fecior. La număr însă-i unu.

— Că bine zici, dă-i, dă-i, dă-i... par'că prind și eu să mă desmetecesc de cap. Cu fecioru-său îi tot așa, dacă are copiii acasă. Și el îi și tată și fecior.

— Apoi da, nătărăule! Fiecare din cei doi musafiri din pădure, îi și tată și fecior. Vezi cum vine socoteala? Atunci nici vorbă că erau ei, după cum spune mătușa, doi tați și doi feciori, dar la număr numai doi și... trebuie să rămâie două bucăți din patru.

— Așa-i, dragu mătușii, așa-i cum o descurcat-o ista a lui Șărpeanu. El o dus-o bine.

— Și doar n'o știam nici cu spatele...

— Apoi iaca, dacă-ți frământă mintea îi dai de rost."

Dumitru:

— Ei, mătușă, ne a ta ne-ai frământat deajuns, ian să te mai frământăm și noi oleacă. Ian să spui, dacă ești voinică, ce-oiu spune eu, nu mai mult decât de nouă ori, da pe nerăsufflate.

— Să văd.

— Nu se vede, mătușă, s'aude!"

Baba, înțepată.

"Hai s'aud!

— Ce hai? Eu nu merg nicăieri, eu stau pe loc și spun: capră neagră în piatră calcă; când o calcat capra s'o despicat piatra; așa să crepe capu caprii, cum o crepat piatra, când o călcat capra.

— Ei, măi Dumitraș, te văd eu unde-o bați. Da nu, nu mă 'ncumet. La asta să rupe limba 'n gură când îi luă-o repede.

— La noi se rupe, mătușă, da la ne a ta, n'are de ce să se rupă că doar n'ai măsele, n'are de ce să izbi... Spune nu de nouă ori, măcar de cinci ori, iaca las mai ieftin.

— Poți să lași cât de ieftin, că nu mai zic. Ale mele s'o trecut acum. Las, când îți fi și voi bătrâni ca mine, atunci îți vede! Numai să dea Dumnezeu s'ajungeți zilele mele.

— Da cum, mătușă, ne a ta ești bătrână?

— ?!!

— Ne a ta ești veche... numai câinii is bătrâni!"

Baba, strânsă cu ușa, tace pitic și ispășită se suie iar pe cuptor.

Dumitru, râzând:

"Zi tu, fa Zamfiră, că mătușa o mântuit de zis. Tu tot ești oleacă șepeleagă, ai să poți zice iute, are să-ți pară că flueri.

— Of, mamă, mamă, că drag-ai mai fost tatei! Să zic eu asta? Da ce-am înebunit? Să-mi iasă cine știe ce pozună din gură?

— Da zi fa, nu te mai strâmbă și tu 'naintea morții, că nu ți se șede.

— Nu mă strâmb deloc, da...

— Ce da?"

Șărpeanu, curmând vorba:

"Tu nu înțelegi. Doar fata a spus. Nu vrea să-i iasă pozele din gură. Așa că, las-o și tu întru cât ai găsit-o. Mai este vreme și aldată. Acum îi târziu, o trecut de mult miezul nopții. Ia să ne cărăbănim și noi pe la cele case.

— Bine zici tu!... Sus măi fraților! Sus!"

Fiecare clăcaș să ridică pripit dela locul lui, se scutură, se drege, pregătindu-se de ducă. Acum vorba e mai dulce iar clipele mai zăbovite. O jale ușoară s'așterne pe inima tuturor celor ce trebuie să se despărțească. Toți ar plecă și nu se 'ndură.

Glasul hotărât al unuia taie însă orice șovăire.

"Rămâi sănătoasă, lelică Saftă, să ne vedem cu bine. Să te fie Dumnezeu cu zile și să ne mai primești și aldată în casa d-tale!

— Să trăiți și voi, dragii mamei puișori, bucuria mamei...

— Hai, măi fraților, ziceți și voi bună sara și pe poartă c'acuși îi ziua cea albă..."

Flăcăii, după ce-și fac datoria, ies înainte ș'așteaptă 'n ogradă. Ei nu se 'ndură să lese pe fete singurele, să le fie urît pe drum ori să le iasă vreun strigoiu înainte, de aceea le petrec până acasă. La cheutoarea gardului își fură fiecare plata cuvenită și se duce singur chiuind. Fetișoara, întră 'ncetșor pe porțișă, ca să nu stârnească turba de câne, s'o deie de gol cât de târziu s'a întors. Trece tupiluș ograda, crapă lîn ușa, pe care mă-sa anume a lăsat-o descuiată și intră 'n casă fără să-i prindă de veste cineva. Dacă are

noroc, ș'o păzește păcatul să nu se simtă nimic, atunci s'alătură de părete, se face una cu el și n'apucă a se desbrăcă bine, da de horăit horăiește de să cutremură pământul, să creadă lumea că cine știe de când a venit ea din sat. Mă-sa, mai șireată, simte tot dar tace din gură și horăie trează-treзуță, răsând în inima ei.

*

Așa s'a omorît pe la noi vremea nopților de iarnă, așa s'a alungat uritul întunerecului fără sfârșit. De-un timp încoace însă o mână nevăzută ucide răsul vesel, stânge vieța cea ticnită. Șezătorile sunt tot mai rari iar clăcile chiar numărate. Pricina să știe. Gospodiniile n'au ce lucra ziua, ele singure, nu să mai lucreze noaptea ori să mai aibă nevoie să cheme și pe alții la ajutor. Nu. Pene de smuls nu să mai strâng pentrucă paserile s'au rărit de tot și, câte sunt is greu de ținut, le trebuie mâncare și un grăunte acum e mult în casa plină de foamea copiilor. Pe lângă aceasta, oamenii din sat, mânați de nevoi, nu se 'ndură să-și mânânce ei înșiși orătăniile din ogradă. Mai degrabă caută să le vândă, să prindă o para pe dânsule.

Câneșă iar nu-i, pentrucă ea nu se face decât la loc bun și locul bun nu se capătă decât cu parole bune. Și, când dă Dumnezeu de-l capătă, omul se 'ngrijește să aibă mă-măligă pentru gură, nu haine pentru trup.

Așa fiind, el trăiește cum poate și-și așterne ce are. Pernile din zestrea fetelor nu mai sunt umplute cu pene de găină ori puf de găscă, ci cu floarea papurii din baltă!

Dacă în și câneșă nu se găsește, apoi lână nici atâta. Imașurile s'au prefăcut de mult în arătură, oile n'au unde paște vara și pier de foame iarna... Sămânța lor se stânge, iar lână să împuținează. Și sara, înțelegeți, dacă nu-i în, câneșă și lână, nu mai au ce torce fetele, nu se mai fac clăci, nu mai

sunt petreceri cu vorbe pline și fuse deșarte, cu răsset mult și treabă puțină. Nu. Din caierul alb al vremilor bătrâne, nu mai ră-sucește nimeni firul vorbelor istețe. Poveștile au fugit din țările pustii ș'odată cu ele s'a dus răsunsetul drag al adunărilor din iarnă.

Vieța de ziuă e amară, cea de noapte e zăcută 'n întunec. Copiii nu mai știu nimic din spusele părinților. Tineretul uită glumele cu haz, uită gâcitorile cu mii de rosturi, poveștile cu cai năprasnici și oameni nă-zdrăvani. Bătrânii, întristați de vremile care-i cuprind, nu mai au curaj să-și deschidă vis-tierul sufletului lor, pentru a îndulci cât de puțin paharul înveninat al vieții pe care o lasă în urmă. O prăbușire înceată ne co-boară în umbră, mintea tuturor să întunecă și lumină de nicăieri nu răsare.

Aceasta este fața de azi a sălașului nostru din câmp. În vatra lui săracă tot focul vieții se stânge încetișor, cenușa deasă îl acopere și cine trece pe la noi nu vede nimic arzând. În grămada spuzii să mistue cărbunii. O slabă scânteie mai clipește încă: ea singură, înainte de-a peri, va grăi lumii prin lumina sa mărunță, că, acolo unde se răscolește trecutul, unde se caută împropă-tare a puterilor și înviere a virtuții, acolo a fost foc mare odată, dar, părăsit și ne'ngrijit, s'a trecut pe nesimțite și nu se mai poate aprinde niciodată.

Astfel harul petrecerilor sătești, comoara sfântă a sufletelor dela țară, pier, se în-groapă în mormântul deschis al vremilor ce curg iar cioclii neamului, îmbrăcați în haine de paradă, se grăbesc într'una să înfingă crucea mare în pieptul vieților răpuse.

* Măcar tu, cruce de lemn, plecată și măhnită, vei povesti lumii ce vine, timpului ce trece, că și pe la noi a fost odată ca niciodată.

Paris, 1912, Martie.

Tiberiu Crudu.

Povestea unei vieți.

Roman de I. Aghărbiceanu.

(Urmare.)

XIV.

Deschiderea camerei se fixase pe zece Maiu. Primăvara lumină biruitoare din cerul senin, de-un dulce albastru, din câmpiile verzi ca o întindere de ape, din floricelele tinere. Înainte de Sângeorgiu codrul eră încheiat.

În oraș, pe străzi, în fiecare după-amiază, în fiecare seară lumea eșia veselă, întinerită, ciripitoare. Furnicarea omenească prin colțurile străzilor eră mare. Apoi tot mai larg, tot mai lung eră șivoiul de oameni, cari apucau spre parcul orașului. Puține capete plecate se puteau vedeă în astfel de după-miezi, de seri. Păreă că depărtările îl atrage pe fiecare cu o putere nebăruită. Prin aer veniau adierile câmpiilor înverzite, a pământului proaspăt, treceă par'că un fin miros de ploaie. Cei cari își luaseră drumul spre parcul orașului înaintau ușori, ca și când altcineva i-ar duce.

În după-amiaza zilei de opt Maiu Ion Florea eși din cancelaria domnului Chirca c'o nesfârșită tristeță în suflet. El mergeă s'o însofească pe Mărioara la plimbare. Măne, în nouă, domnișoara Grecu aveă să plece cu tatăl său în capitală. De pe la trei ceasuri Ion Florea nu mai putu scrie un singur șir. Totuși așteptă până la cinci, gândindu-se mereu că măne Mărioara are să plece.

Când ajunse la casa aceea sură d-șoara Grecu eșia pe poartă. De cele mai multeori se întâlneau aici. Când o văz în inima începū să-i bată cu putere. Dar și d-șoara Grecu eră foarte palidă. Îl privi cu mirare par'că, și porniră alături, fără să-și poată spune un singur cuvânt.

Perechile treceau pe lângă ei, răsând, conversând șgomotos. Doamnele foșneau din mătăsuri, rochițele fetițelor sunau ușor. Platanii își clătinau domol frunzele tinere. Adia delă miazăzi o boare abiă simțită. Cerul eră înalt, albastru, curat ca lacrima.

„Vai, pregătirile acestea!” începū într'un târziu Mărioara. Glasul ei eră înfiorat. „De trei zile pachetăm mereu, par'c'ar fi să ne mutăm pentru totdeauna. Tata, eu, ne simțim obosiți. Însă mama e neobosită. Ea face totul.

— Vă însoțește și doamna Olimpia? întrebă Florea cu vocea scăzută.

— Da. Vrea să rămână trei zile în capitală. Ei tăcură. Mergeau domol, cu ochii plecați. Cunoscuți treceau pe lângă ei, îi salutau. Târziu, dupăce treceau, Ion Florea își ridică pălăria.

„Așadar dumneata vei conduce cancelaria tati”, zise Mărioara. „De asta una să știi că mă bucur foarte mult.

— Da, domnișoară. Și mă simt nespūs de onorat că domnul Grecu își pune atâta încredere în mine. Eu mă voiu sili să nu-i pară rău.

— Știm înainte, domnule Florea, că d-ta vei conduce-o ca și când ar fi tata acasă”, zise Mărioara, și vocea ei păreă că se deschide, se limpezește.

„Chiar așa nu voiu puteă, domnișoară. Domnul Grecu m'a chemat în două zile în biroul său, mi-a dat îndrumări, mi-a arătat felul cum dumnealui își conduce afacerile. Și, trebuie să-ți spun, eu încă n'am trecut print'ro cancelarie atât de bogată”. El tăcu și, pe-o clipă privi țintă înaintea sa.

„Așadar simți că iai o povară prea grea asupra d-tale? Pentru asta ești de-o vreme incoace așa de trist? Dumneata nu primești povara aceasta cu plăcere?” Ea îi puse întrebările acestea, țintuindu-și asupra lui privirile albastre în cari tremură teama.

Ion Florea simți cum îi năvălește sângele în față. Ochii lui îi trimiteau fetei o mulțumire adâncă. Îi atinse mâna albă, ușor, mângâind-o.

„Așadar dumneata știi?”

— Da. Mi-a spus tata”. Ea își plecă ochii și sâniile se înălțau des. Ajunseră în parc. Apucară pe-o cărare nisipită. Mănile lor se împreunară înfiorate. Mirosul verdeței, a tufișurilor, al ierbii pluteă în aer ca o aromă. În restimpuri din tufișuri sbură repede o păsărică, sbărâind din aripiore, ascunzându-se îndată undeva aproape. Pe cărare, departe înainte, se vedeă vreo pereche singuratică, plutind încet. Din depărtări veniau, risipindu-se prin aer glasuri arginții de clopoței. Chiar vreun behăit de oaie, vreun lătrat de căne. Îndată la capătul parcului se întindeau luncile, fânațele.

Ion Florea vedeă, auzia toate acestea, simțea mănăța dulce a Mărioarei, și tristețea îi apăsa tot mai tare sufletul.

„Pentruce să mergi dumneata chiar acum?” zise el deodată. „Pentruce să mă părăsești? E așa de frumoasă vieața! Gândul că din seară asta n'o să vă mai vadă mă doare adânc, mă înfricoșază!” El tăcu. Din ochii lui de vultur țigneau lumini metalice. Mărioara nu răspunse. Dar trupul ei curat, vergur, se cutremură. În ochii ei se adunară lacrimi. Florea, cum mergeă, îi îmbrățișă ușor mijlocul. Pe-o clipă trupul tânăr al Mărioarei îi tremură la piept. Apoi d-șoara Grecu îi desfăcu încet brațul, și începū să rădă cutremurându-se toată.

„Așadar pălăria cea cu șinor verde avuse dreptate. Domnul Florea eră de-atunci îndrăgostit“. Fața ei întreagă lumină. Ea își sbîci lacrimile cu batista. „Trebuie să te elimineze“, zise ea și începî să rîdă din nou.

Ion Florea, atrăgînd-o ușor voi să o sărute. Dar fata se feri, îi puse palma albă și moale pe gură: „Cum să nu! zise ea zîmbind strengărește. Cine iubește așteaptă! Mai târziu, bădica loane“. Dar, la o cotitură a cărării, ea se opri, ochii ei fugiră repede în toate părțile, apoi, astupându-i ochii cu palmele, îl sărută repede pe gură.

„Mi-e drag de tine, bădica. Mă lași să-ți zic bădica? Poate te iubesc de-atunci, din grădina internatului“.

Ion Florea o îmbrățișe ușor, apoi o lăsă. Meraseră multă vreme tăcuți. Inserarea începî să cadă fumurie în depărtări. Cu cât creștea liniștea, șgomotele depărtate veniau tot mai clare prin aer.

Ei mergeau tăcuți. Părea că-și uitaseră unul de altul. Gustau mereu, simțeau în tot trupul, dulceața ce le-o lăsase sărutul pe buze. Li se părea că și aerul pe care-l respirau, în care se mișcau se îndulcise.

„Mai ești ș'acuma trist, bădica?“ întrebă Mărioara simțind că sufletul i-l umple o fericire, o liniște, o pace imensă.

— Sunt nespus de fericit, dragă. Totuși despărțirea noastră mă doare“. Incepî și el să-și simtă sufletul odihnit, să judece limpede.

„Dar, mă rog, nu domnul candidat Ion Florea a spus odată că domnișoara Grecu va deveni o artistă la pian?“ Mărioara îl întrebă strîngându-și puțin buzele, făcîndu-i ciudă. Toată fața ei căpătă altă expresie. Ion Florea zîmbi.

„Da, am zis. Inșă atunci nu știam ...“

— Ce nu știai?

— Nu știam că ai să mă iubești. Atunci vorbeam din admirație. Vorbiam ca să-mi satisfac, par'că, o ambiție a mea.

— Și acum bădica nu-i mai ambițios? Mărioara îl îngână mereu.

— Sunt, dragă. Numai cât acum ambiția aceasta mi-aș jertfi-o bucuroș fericirii să te am mereu aproape, să te pot vedea.

— Da, să mă vadă mereu domnul candidat, și pe urmă să nu mai aibă ce admiră în mine. Eu vreau, bădica, pentru mine să fii oricînd hotărît să faci o prostie, să sari un zid de-a internatului. Să fii mereu „cu toane“. Deci, eu vreau să ajung o artistă la pian. Ți-e ciudă?“ Ea începî să-i bată în pumni. Pumnii aceia mici, albi îi gădeleau par'că inima lui Ion Florea.

El se simți deodată foarte liniștit și împăcat cu gîndul că Mărioara va însoți pe domnul Grecu. Iși zicea: fata asta e a mea

de-acum. Gîndindu-mă la viitor, o să-mi treacă repede timpul.

Cărările în parc se încrucișau mereu. Ei apucau pe care le eșă înainte. De sus, de prin tufișuri, adierile serii începeau să se coboare.

„Și cât vei rămânea la conservator?“ întrebă într'un târziu Florea.

„O să vedem, răspuse veselă Mărioara. Cât ar mai fi dispus bădica să aștepte?“ Ea-i zîmbi cu buzele tinere, arătîndu-i dinții albi, mărunți.

„Dac' ar fi după mine eu n'aș fi dispus să aștept nici o săptămână.“

— Intr'adevăr?

— Da, da, înzadar răzi.

— Atunci ar trebui să aștept eu, zise Mărioara.

— Și pentru ce?

— Bădicul meu e numai candidat. Va trebui întâi să-și facă censura. Va trebui să mă părăsească, și eu să rămân în așteptare, plîngînd în fiecare zi“. Ea se făcu că plînge. Iși ascunse obrăjiorii în palme, și suspină.

Ion Florea se simți deodată nespus de vesel. Toată supărarea îi trecuse. Dorul, setea de viață, de luptă îi umplu sufletul. Simțea că lângă Mărioara va birui orice greutăți în viață.

„Eu aș putea într'o săptămână să-mi iau censura“, zise el simțind o putere de muncă neobișnuită.

„Adecă ai putea să te supui la examen într'o săptămână. Și pe urmă să cazi. Nu, asta n'o vreau, răsă Mărioara.“

— Aș face examenul cu distincție, se încapățînă Florea.

— Aș, nu te lăudă. Bădica totdeauna a fost modest și i-a stat bine. Tinerii se trudesco jumătă' de an, un an, până reușesc la censură“. Ea se opri, rupse o mlădiță tînără de scumpie, și începî să mîngăie frunzele netede.

„Se poate că alții sunt așa, inșă eu fac excepție“, zise Florea, atingînd și el cu mîna frunzele de scumpie.

„Așa ești de increzut?“

— Da.

— De cînd?

— De cînd mă iubești. Sunt alt om! Da, simt o putere neobișnuită de muncă“, zise Florea apucîndu-i încet mîna.

„Aș vrea să-ți seamăn, zise Mărioara încet. Să pot termina până în August“.

Florea o învălui cu o privire de dragoste. Ii strînsă încet mîna.

„Așadar până în August o să rămâi? Vezi, niciodată nu mi-ai spus de planurile ce le țeseși. Ar trebui să mă supăr“, zise Florea.

„Mă rog, și pentru ce să te superi? Când noi voiam ca avocatul doctor Ion Florea să aibă o nevăstuță artistă la pian!” Mărioara îl învăluie c'o privire de adâncă fericire. Florea voi să o îmbrățișeze, însă ea să feră repede.

„N'am zis eu”, răsese ea fugind doi pași înaintea lui.

Ei începură acum să vorbească veseli ca doi prietini vechi. Vorbiau de viitor. De casa lor, de cancelarie, de muzică și petreceri. Vorbiau încet. Din când în când se auzia, picurând în liniștea serii, râsul argințiu al Mărioarei. Trecură pe-o cărare mai largă, străjuită de tei bătrâni. Pe aici se plimbă multă lume. Ei mergeau tot înainte, nevăzând pe nime, neauzind nimic.

Spre capătul cărării lumea se mai rărise. Conversațiile se auziau în urmă, la dreapta, la stânga, pe cărările ascunse de tufe.

Florea și domnișoara Grecu, șoptind mereu, ajunseră aproape de capătul parcului.

„Ce crezi, dragă, doamna Olimpia nu ne va pune piedeci?” o întebă Florea, oprindu-se înaintea celui din urmă scaun.

„Mama?”

— Da, mi se pare că dânsa are alte principii după cari judecă lumea.”

Șezură pe scaun.

„Mama poate să aibă alte păreri. Nu știu nici eu. Pe mama o poți cunoaște foarte cu greu”, zise Mărioara. Vocea ei eră tristă. Însă, adăugă ea, numai decât cu vocea limpede, „tata mi-a promis tot. Și tata se ține de cuvânt.”

— Dragă”, șopti Ion Florea, cuprinzându-i c'un braț mijlocelul. „Cât de fericiți o să fim! De-acum îmi pare că-i prea scurtă viața.”

Mărioara nu răspunse. Un oftat ușor îi ridică sânii parfumați cu tinerețe și feciorie. Ea îi desfăcu lîn brațul lui Florea. Amândoi ascultau o doină, care începă să picure, de undeva aproape, în liniștea înserării și se tot îndepărtă. Părea că se pricepe din ea și mersul legănat al voinicului bătat de dor, care o cântă. Cântecul plutea înfiorat și dulce.

— Eu de-acasă dela noi
Te-am văzut dragă 'n război
Cum făceai cu mânil
Cum băteai cu brăgtele.
Ș'atunci am gândit în mine:
Să fiu, dragă, lângă tine,
Doamne cât ar fi de bine!
Și să-ți fiu suveică 'n mână
Să mă porți o săptămână
Dintr'o mână n'nr'altă mână.

— Eu de-acasă dela noi
Te-am văzut, bade, la bol,
Cum îi paști pe Mugurel
Numai singur, singurel.
Ș'atunci am gândit în mine:
Să fiu bade lângă tine,
Doamne, cât ar fi de bine
Și să-ți fiu o flueriță
Să mă pui tu la guriță.

Cuvintele se auziau limpede, distincte. Florea și domnișoara Grecu le ascultară cu înfiorare adâncă. Părea că văd însuși tablou zugrăvit în aceste versuri populare. Fata la război, voinicul cu boii pe Mugurel. Îi impresionă adânc delicateța simțirii din versurile acestea.

(Va urmă.)

Cântec de leagăn.

Surorii mele.

Dormi copile c'a 'nsărat
Și destul te-am legănat,
Doar ești viță de străin
De n'ai milă de-al meu chin.

Dac'ai fi viță de-a mea
Visele te-ar legăna,
Cântecele ț-ar doini
Brațele mi-ar odihni.

De-am trăi la noi în sat
Zâne ț-ar fi descântat
Apa 'n care te-am scaldat.

Culcă-mi-te 'n pătișor
Că și mama duce dor,
Și te-alină ca să crești,
Îți spune mama povești.

Dragostea când intră 'n joc
Trece prin apă și foc,
Flacările se topesc
Și apele se 'ncălzesc.

Maria Cunțan.

Dări de seamă.

Dr. Gustave Le Bon: *Psihologia politică*. Paris, 1912.

Cine urmărește de aproape mișcările spiritului francez, va simți cum se accentuează tot mai mult curentul de regenerare morală și politică a Franței. E un curent puternic susținut de acțiunea literară și filozofică a câtorva intelectuali și care tinde să dea o nouă orientare vieții politice a poporului francez.

Pe deoparte, curentul acesta se razimă pe mișcarea naționalistă condusă de către Charles Maurras și Maurice Barrès, iar pe de altă parte pe propaganda stăruitoare a câtorva intelectuali izolați, între cari, în rândul întâi, trebuie să punem pe Gustave Le Bon. Întreaga viață a acestuia a fost închinată tendinții de-a izgoni anumite erori primejdioase din sânul societății franceze. Toate cărțile sale sunt clădite în jurul aceluiași convingeri pe care le-a apărât c'o stăruință necurmată.

În Psihologia evoluției popoarelor, care poate fi socotită ca cea mai desăvârșită evanghelie a naționalismului, sunt concentrate toate convingerile la care a ajuns Gustave Le Bon în urma experienței, observației și reflecției. Pe considerațiile cuprinse în această carte se razimă toate celelalte lucrări ale sale: Psihologia mulțimilor, Psihologia socialismului, Psihologia educației și lucrarea de față, Psihologia politică.

În primele pagini, autorul scoate în evidență necesitatea de a se pune bazele unei științe politice, pornind dela cunoașterea serioasă a fenomenelor sociale care caracterizează vremurile de azi. O formulare a regulilor de-a guvernă societățile se impune mai ales astăzi când viața socială ni se înfățișează din ce în ce mai complicată sub năvala noilor necesități economice determinate de progresele științifice și industriale. Arta de a guvernă oamenii ar trebui să se razime pe cunoașterea adâncă a psihologiei individuale, a psihologiei mulțimilor și a psihologiei raselor. Fără această cunoaștere, oamenii politici se vor găsi mereu desorientați în fața noilor probleme care se perândă pe dinaintea lor și vor săvârși erori ale căror consecințe se vor răsfrânge asupra generației viitoare.

Vieța politică, zice autorul, e o adaptare a sentimentelor omului la mediul înconjurător. Sentimentele omului însă se transformă foarte încet, în vreme ce mediul modern evoluează uimitor de repede în virtutea progreselor neincetate ale științei și ale industriei.

Așa fiind, adaptarea devine anevoioasă și dă naștere la desordine socială și la desorientare a minților. A stabili prin urmare un acord între sufletul omesc și între feluritele necesități ale vieții moderne e, fără îndoială, marea problemă a zilelor noastre, a căror notă caracteristică o constituie înlocuirea puterii regilor și a legilor prin puterea hotărâtoare a factorilor economici, pe deoparte, iar pe de alta, accentuarea progresivă a relațiilor dintre popoare. În fața necru-

țătoarelor necesități economice, s'au născut o mulțime de alte necesități de ordine morală prin acțiunea eronată a unor anumiți teoreticieni politici cari susțin că societățile omenești se pot transformă prin planuri și prin reforme dictate de rațiunea pură. Ori, concluziunile științei contemporane ne învață că sufletul unui popor nu se poate transformă prin instituții și prin legi, că instituțiile sunt numai vestmântul exterior al unei sufluri naționale la închegarea căruia a lucrat o succesiune de veacuri și că legile cu adevărat folositoare trebuie să ni se înfățișeze ca o sancțiune a unor realități sufletești elaborate prin acțiunea traică a trecutului istoric. Nu se poate, prin urmare, o eroare mai primejdioasă decât credința socialiştilor că fericirea societăților se poate realiză printr'o simplă schimbare de instituții și printr'o necurmată votare de legi. De câțiva ani, zice G. Le Bon, Franța nu e guvernată decât sub influența dominantă a fricii. Agitațiunile masselor uvrere, determinate de cele mai greșite credințe, exercită asupra guvernelor o teroare continuă. Numai sub imboldul fricii, parlamentul legitimează mereu în profitul unei singure categorii sociale. Mai ales la popoarele latine, statul e considerat astăzi ca o divinitate căreia toate partidele și toate clasele îi cer să intervină în afacerile lor. Etatismul e un fel de religie națională a popoarelor latine. Statul trebuie să administreze totul, să fabrice totul, să conducă totul și să cruțe pe cetățeni de orice sforțare individuală. De aceea, nicăiri, ca la popoarele latine, socialismul colectivist nu are un teren mai priincios, pentrucă Etatismul duce neapărat la desorganizarea puterilor morale ale unei societăți. Șovăind în fiecare clipă, legiferând la voia întâmplării sub amenințările masselor populare, persecutând anumite categorii sociale, călcând în picioare o sumă de credințe și de interese și nesocotind cele mai elementare adevăruri psihologice, statul va stârși prin a deveni insuportabil.

Tot ceace dirijează statul, intră în mod firesc în domeniul funcționarismului unde responsabilitățile se găsesc împărțite între mii și mii de funcționari. Tendința tot mai pronunțată de-a însărcina statul cu conducerea tuturor intereselor noastre a dat naștere funcționarismului, una dintre cele mai apăsătoare plăgi ale vieții de azi. Funcționarul e el însuși un potențat și are credința că întreaga viață a unei națiuni purcede dela el. Așa se și explică agitațiunile revoluționare ale funcționarilor francezi, cum a fost de pildă greva recentă a funcționarilor dela poște, față de care guvernul a avut o atitudine lipsită cu desăvârșire de prudență și de prevedere.

O altă eroare primejdioasă e credința că războiul dintre națiuni poate fi înlăturat și că prin urmare se va putea realiză o pace universală. E o eroare izvoită din necunoașterea sau din nesocotirea unor adevăruri istorice și psihologice evidente. Orice civilizație este războinică. Istoria nu cunoaște nică un popor

potolit care să fi jucat totuși un rol însemnat în omniere. Un instinct natural împinge pe cei tari să distrugă pe cei mai slabi. Desvoltarea civilizației nu poate să aducă înlăturarea războiului. Deosebiriile dintre rase sunt așa de profunde, încât niciodată nu vom putea să îndreptăm pe drumul frăției desăvârșite structuri sufletești deosebite. Cu cât civilizația se sporește, cu atât și popoarele devin mai conștiente de deosebirile sufletești care le despart. Civilizația se realizează prin reliefaarea diferitelor și nici decum printr'o nivelare progresivă.

O frăție a raselor nu e posibilă decât printr'o ignorare reciprocă. Ori, apropierea lor prin desvoltarea uriașă a mijloacelor de comunicație duce neapărat la o cunoaștere reciprocă și deci la o intensificare a antipatiilor dintre popoare. Numai așa se explică mișcarea tot mai accentuată a diferitelor națiuni împotriva năpădirii elementelor străine. E o mișcare de apărare care se impune în ciuda tuturor umanitariștilor și care se razimă pe convingerea profundă că influența preponderantă a elementelor străine e disolvantul cel mai sigur al existenței unui stat, întrucât ea răpește unui popor ceace are el mai de preț: sufletul lui național.

Realizarea unei păci universale ar însemna stângerea oricărei civilizații. Ravagiile pe care le aduce războiul sunt cu mult mai pe jos de foloasele care se leagă de existența lui. Cel dintâi folosește formarea unui suflet național, pentru că nici un popor, neavând suflet național, nu poate să ajungă creator de cultură și de civilizație. Și din biruință și din înfrângere, sufletul național câștigă putere și avânt. Caracterul popoarelor nu se întărește decât prin războiu. Regimul militar e astăzi singurul mijloc mai eficace de-a lupta împotriva elementelor de desorganizare sufletească: anarhismul, socialismul, umanitarismul. Războaiele, prin urmare, trebuie privite ca mijloace de stimulare morală, întrucât existența lor ține mereu trează energia națională a popoarelor.

Dispărând grija de războiu, popoarele ar cădea în cea mai adâncă somnolență și ar ajunge repede în halul acela sufletesc în care cultura și civilizația sunt condamnate să piară. Cei mai primejdioși dușmani ai unei națiuni, prin urmare, sunt umanitariștii cari contribuie la distrugerea spiritului militar.

Una din cauzele de seamă care au transformat sufletul francez într'un teren prielnic pentru înrădăcinarea celor mai funeste erori trebuie căutată în influențele dezastroase ale învățământului universitar. Universitatea franceză, pornind dela metode cu desăvârșire eronate, crează numai declassați, revoltați și flecari cari alimentează curentul de anarhie socială. Educația franceză nu e în stare să intensifice însușirile de caracter care alcătuiesc adevărata valoare a unui om în lupta vieții, întrucât este o educație răzimată numai pe manuale și pe disprețul marilor necesități ale vieții naționale. De aceea, produsele intelectuale ale Universității franceze ajung să alimenteze mișcarea socialismului revoluționar. Universitatea a sădit în suflete credința greșită că valoarea unui om o determină diploma sa. Jos de tot, stă bacalaureatul; la

mijloc, licențiatul; iar sus, doctorul. Posesorii de diplome se cred de-o esență cu desăvârșire superioară. Ajungând în viață însă, ei văd că oamenii se apreciază și se clasează după alte merite decât acelea prin care se capătă o diplomă universitară.

De aci ură înversunată a acestor declassați intelectuali împotriva unei societăți care nu vrea să se închine înaintea posesorilor de diplome.

O altă eroare care bântue cu furie spiritul societății franceze e prăpastia dintre elită și dintre mulțime, — prăpastie creată sub înrăurirea teoriilor egalitare. E o problemă aceasta care trebuie deslegată prin observarea strictă a realităților și a adevărilor psihologice. Cea mai evidentă notă caracteristică a civilizației de azi e diferențierea progresivă a inteligențelor și deci a situațiilor sociale.

Desvoltarea enormă a tehnicii cere astăzi cunoștințe teoretice și practice așa de vaste, spirit de întreprindere așa de îndrăzneț, voință așa de puternică și judecată așa de sigură, încât numai oamenii înzestrați din belșug izbutesc să țină piept necesităților aspre ale vieții moderne. Niciodată însemnătatea superiorilor n'a fost mai vădită ca acum. Civilizația modernă nu poate trăi mai departe decât răzîmându-se pe elită.

Pe de altă parte, evoluția vieții politice dă din ce în ce mai mult mulțimilor dreptul de-a guvernă prin reprezentanții lor. Dacă mulțimile ar ști să-și manifeste voința lor prin mijlocirea oamenilor într'adevăr superiori, atunci problema ar fi repede rezolvată. Cine cunoaște însă psihologia mulțimilor, acela știe că diriguitorii mulțimii sunt todeauna politicieni ordinari plămădiți din cel mai inferior aluat. Acești politicieni lipsiți de scrupule n'au alt rol decât acela de-a sămăna iluzii și fantazii în sufletul credul și entuziast al mulțimilor. Se impune, prin urmare, ca elită să-și îndrepte privirile asupra mulțimilor de jos, smulgând din sufletul lor toate iluziile care dau naștere la ură și la desagregare socială și luptând din răsuputeri pentru înlăturarea politicienilor.

În cetelalte capitole, autorul înfățișează partea himerică din acțiunea socialistă și explică psihologicește triumful crescând al acestei acțiuni. Arată apoi conflictul tot mai accentuat dintre socialism și sindicalism, precum și primejdia care se leagă de evoluția anarhică a mișcării sindicaliste. Iar, în ultimele capitole, autorul descrie în linii izbitoare anarhia mintală și socială în care se sbate astăzi organismul francez. Curente anti-patriotice, greve de lucrători care aduc dezastre economice, revolte de funcționari care sporesc desordinea, Universități cari nu-și orientează acțiunea în vederea necesităților naționale și guverne terorizate mereu de amenințările socialiste, lipsite de prevedere și incapabile să întroneze ordinea socială, — iată aspectul general al Franței contemporane. Față de această anarhie disolvantă, se impune o acțiune de apărare socială, care să înfigă în spirite adevărul că un popor nu poate să trăiască fără armată, fără ierarhie, fără respectul principiului autorității și fără disciplină

mintală. Când disprețul de lege e în vigoare, când principiul autorității este înălțurat și când toate disciplinele cari fac puterea unei civilizații sunt călcate în picioare, atunci prăbușirea unei societăți e apropiată.

Iată cuprinsul acestei cărți, în ale cărei aproape patru sute de pagini sunt presărate, în propoziții scurte, cu caracter aforistic, observații și adevăruri de-o însemnătate superioară. Și toate lucrurile acestea le spune un om care toată viața lui a stat la o parte, observând riguros diferitele fenomene sociale. Iar noi, cari ținem cu orice preț să mergem în toate alături de Franța, suntem datori să cunoaștem aceste

încercări cari țin să regenereze organismul francez îmbibat de cele mai distrugătoare otrăvuri. Și asta cu atât mai mult, cu cât G. Le Bon ne dovedește, că se poate de convingător, că toate rătăcirile și păcatele acestea sunt în strânsă legătură cu caracterul popoarelor latine.

Într'un Nr. viitor, voi înfățișa cuprinsul unei alte cărți, din care se va vedea că și alții intelectuali francezi au început să vadă, tot așa de clar ca și G. Le Bon, erorile cari rod temelile morale ale organismului francez. E vorba de cartea lui C. Colson, *Organism economic și desordine socială*.
D. Tomescu.

Cronici.

Științe.

Muzeul filetic din Iena.¹⁾

Teoriile descendenței și a transformismului, stabilite de Lamarck și Darwin, dezvoltate și amplificate mai târziu de Wallace, Haeckel, Huxley, Lyell, Müller, Vogt, Weismann, Naegeli, cât de tinere, sunt pe atât de însemnate. Au revoluționat nu numai științele biologice (Zoologie, Botanică, Antropologie), ci au deschis orizonturi de tot nouă Medicinii și Sociologiei. Mai ales cea din urmă arată de prezent puternice înclinațiuni spre Biologie. Teoriile lui Darwin despre selecțiunea naturală și studiile Invățatului călugăr Mendel despre ereditate au pentru sociolog o însemnătate foarte mare. Forel („Die sexuelle Frage“) și Schallmeyer („Nationalbiologie“) sunt cei mai însemnați propagatori ai sociologiei biologice.

Însemnătatea biologiei moderne pentru omenime pretindea o intensă popularizare a ei. Azi există în Germania mai multe societăți mari (de ex. „Kosmos“, cu 100.000 membri), cari au de scop popularizarea științelor naturale. Asemenea instituțiuni sunt și în Franța, Anglia, etc. Scopul lor și-l ajung prin reviste admirabil redactate, prelegeri, excursii și călătorii. În 1904 s'a născut în Iena ideea de a înființa un muzeu de popularizare, pus în serviciul ideii evoluționiste. În decurs de 8 ani s'au adunat 400.000 mărci. Încă în 1908 s'a putut inaugura localul muzeului. În 29 Maiu 1912 s'a deschis cu mare solemnitate expoziția. Sufletul și inițiatorul acestui muzeu e E. Haeckel, nestorul biologiei germane, renumitul propagator al darvinismului și mult combătutul filozof materialist. Afară de aceea, că a jertfit bani, timp și muncă pentru muzeu, numai personalității sale, atât

de populare în Germania, e a se mulțumi, că în 8 ani de zile s'a adunat formidabila sumă de 400.000 mărci. Pe lângă contribuțiile însemnate a unor domnitori germani și a multor bogătași, cele mai mari sume au încurs dela clasele mai puțin bogate: dascăli, lucrători, mici comercianți, din toate statele germane, precum și din colonii. Din Iena ca și din China au venit parale.

Cine a vizitat vreodată muzeul imperial din Viena, și-a putut da seamă, cât de greu este pentru nespecialist să profite ceva din cele văzute. Cu greu se poate obișnui omul fără cunoștințe speciale cu aglomerația de material, aranjat după sisteme măiestrite și învechite. În privința aranjamentului muzeului filetic e merit să revoluționeze sistemele vechi, după cari sunt întocmite muzeele de științe naturale. Precum în Zoologie Sistematica a devenit numai o știință auxiliară a Biologiei generale, astfel și muzeele, — sistematice până acuma, — trebuie să adopteze sistemul biologic. O altă îmbunătățire introdusă în muzeul filetic, sunt tabelele și chipurile de lângă obiectele expuse, prin cari se explică la înțelesul tuturor particularitățile și însemnătatea lor. Toate obiectele expuse servesc unui singur scop: demonstrării teoriilor Biologiei moderne.¹⁾

Edificiul muzeului e impozant și cu mult gust. Toate ornamentele sunt stilizate după ilustrații de vietăți (mai ales microscopice), descoperite de Haeckel și publicate de dânsul în „Kunstformen der Natur“. În vestibul sunt două vitrine, aranjate de însuși Haeckel; în una e un grup de galițe, rassele și variațiunile cele mai importante; în alta o familie de șimpanzi. În trei încăperi mari și o odăiță mai mică, bogate în lumină,

¹⁾ Noi Românii putem fi mândri, că muzeul zoologic din București, întocmit de d-l Antipa, este unul dintre primele muzeu, care împlinește condițiunile moderne. Noi nici nu știm prețul acest giuvaer, pe care deunăzi mi l-a laudat un German. D-l Antipa a trimes, — dupăcum am auzit, — și niște prețioase preparate muzeului filetic.

¹⁾ Phyletisches Museum. (Museum für Entwicklungsgeschichte.) Filogenia, știința despre dezvoltarea organismelor, a familiilor, claselor și tipurilor vietăților.

se află obiectele expuse. Mai bătătoare la ochi, — și mai însemnate pentru vizitatori, — sunt vitrinele cari conțin obiecte relativ la descendența omului, rassele sale, la embriologie și ereditatea defectelor și abnormităților. Acestea, pe lângă valoare științifică, sunt și din punct de vedere sociologic neprețuite. Alte vitrine demonstrează, — între multe altele, — variațiunile, mendelismul, legea biogenetică, hermafroditismul și selecțiunea naturală. Dintre cele mai prețioase obiecte amintim cel mai mare și frumos gorill, care se află preparat în Europa.

Muzeul mai posedă laboratorii, o arhivă filetică și o bibliotecă. În strânsă legătură stă cu institutul „zoologic și pentru studiarea eredității” al universității, primul de felul său în Germania și celebru prin lucrările, cari s'au săvârșit în el. Directorul muzeului e, — după ce s'a retras Haeckel, — profesorul Plate, asistat de prof. Meisenheimer, două celebrități a științei germane.

Uimitor pare a fi pentru nespecialist, că, pe când toate preparatele din muzeu au costat numai 21.000 mărci, prețul dulapurilor și vitrinelor e aproape dublu, 37.000 mărci. Lucrul se explică astfel: Dulapurile sunt foarte scumpe, deoarece trebuiesc executate cu cea mai mare exactitate, să fie hermetice. Preparatele au fost în mare parte donate (cum sunt cele dela d-l Antipa, gorill-ul dela prof. Schmidt, Leipzig), celelalte sunt pregătite mai ales în institutul zoologic al universității.

Unic și admirabil e muzeul acesta, nu numai pentru oameni de știință. Din toate părțile pelerinază publicul să-l vadă.

În 1 August se deschid în Iena cursurile de vară, cari țin 14 zile. Fiind traiul în acest oraș foarte ieftin, nu ar fi rău dacă ștudenții de-ai noștri s'ar avântă până acl s'audă pe oamenii cei mai renumiți din Germania și să vadă un oraș german înzestrat cu o tradiție grandioasă și cu neîntrecute instituțiuni științifice.

M.

Literatură.

Scrisoare.

M'ai întrebai, unde voiu petrece lunile de vară? Stau nehotărâtă între două drumuri. Săliștea, cu farmecul poveștilor și cântecelor ei, cu sălbătăcimea „Netedului”, cu cărările umbroase ce duc la apa „mântuitoare” dela „fântâna Foltei” nu mă mai atrage. Mi-e groază de casa cu grinzii prin care în nopți furtunoase străbate vântul. Mă împiedec de pragul ei necioplit și de bolovanii din curte pe care îmi plăcea altădată să șed ascultând atâtea izbucniri de iubire adevărată ori de durere poetică ce-mi spuneau cântecul vecinilor mele. Să nu înțelegi greșit aceste cuvinte, nu m'am domnit, dar la ce să te chinui toată viața pentru un ideal? Ca să-și bată joc de resignarea ta, copiii fericirei!

Ce e drept ai putea duce și la Săliște vieța mai

plăcută. În târg stau rând casele frumoase. Ce mă leagă de acest loc?

Amintirile!

De altă parte Avrigul:

Îți mai aduci aminte acum doi ani, într-o după-amează frumoasă din luna Iunie ai venit cu un prieten al dumitale la Avrig.

Când v'am văzut, stând în umbra halei, nu-mi puteam crede ochilor. Am coborât împreună terasele parcului spre promenada de cipreși și ne-am odihnit la răspântia grădinei pe o laviță învechită la umbra teilor bătrâni, îmi părea că visez.

Din Avrig ți-am trimis cele dintâi Note de drum completate acum un an la Abbazia. Ce frumos a fost în Abbazia și totuși m'am simțit părăsită:

Ce taină e sufletul omului, părăsită, la Abbazia, unde m'a condus și m'a scutit toată vremea mâna prietăniei. Acum sunt părăsită și n'o mai simt. Ce simt acum e un fel de neliniște dureroasă ca o amăgire, ca o neîncredere, nu-mi pot da seamă de unde vine.

Îmi aduc aminte de foi ce zac uitate undeva și nu mai cred, nu mai pot crede în mântuirea lor!

În clipa aceasta îmi pare că-ți vad ochii ținți în-țrebat și mirați asupra mea. E o umbră de durere în privirea lor rece. Lacrimi mântuitoare bine-ai venit!

Îți mulțumesc că nu te-ai supărat pe mine.

„Mă înțelegi așa de bine” după cum însuși mi-ai spus.

Perice de iedera ce răsare în apropierea copacului, vâlstarele ei vor afla sprijinul dorit. Vai de aceea care să tărește pe loc pustiu și pietros, furtunile-o frâng, pietrișul o acopere și trecătorii o calcă în picioare.

Dar să ne reîntorcem la Avrig.

Mă văd pelerinând dela gară spre castel. Lângă colina pe care stă biserica românească mă opresc. Mă apropiu de poarta cea cu gratii de fier a cimiterului ce o încunjură și mergând îmi pare că umbra albă a unui moșneag merge alături de mine. Se oprește ca și mine lângă intrare de-mi arată cu dreapta tremurândă crucea de marmoră roșie ce luminează prin verdeța pomilor colo la mormântul lui George Lazar. Mă prind cu mâinile de gratiile porții, mă uit împrejur; îmi aduc aminte că avem 3 Iulie azi. Iarși amintirile!

Cu sforțarea puterilor din urmă venise tata în acea zi la mine, să mă scoată din Sanator, să mă ducă la Săliște pe plaiurile despre care scrisesem versurile:

Aici mă simt acasă
Aici aș vrea să mor,
Răsunetul să-mi cânte
Și glasul codrilor.

Cine știe ce dor m'a cutremurat în clipa când am scris acele versuri. Dor pribeag ca toate bucuriile și durerile sufletului nostru. Mi-e dor de mormântul tatii, mă duc la Săliște.

Maria Cunțan.

Însemnări.

† *Caragiale... Încetarea din viață a maestrului Caragiale ne-a sfâșiat sufletul de durere. Îl știam senin și vesel ca pe-un zău, care cu inteligența lui scâpărătoare luminează și trezește la viață sufletele ce le întâlnește 'n cale. În Ianuarie, împlinind șase zeci de ani, îi uram, cu deplină încredere, bătrânețe spornice, căci cunoșteam vioiciunea tinerescă a sufletului său mare. Ne închipuam că un om ca dânsul va trăi, ca 'n poveste, o viață pământescă fără bătrânețe și fără de moarte, căci ni se părea o ființă pogorită din sfere supraomenești. Vestea morții lui ne-a surprins ca prăbușirea unei împărății a gândirii.*

În numărul viitor vom reveni asupra vieții și activității maestrului ce ne-a părăsit...

✽

Teoria evoluției. Într'un număr trecut am pomenit de însușirile de cugetător ale scriitorului Brătescu-Voinești. Acum primim la redacție o broșurică intitulată „Pe marginea cărților“, care conține cuvântarea ce-a ținut-o la congresul „Asociației române pentru înaintarea și răspândirea științelor“. Din această broșură reproducem un pasagiu ce rezumă teoria evoluției.

... la lumina acestei teorii, dacă privim viața desfășurată până acum pe pământul nostru, constatăm două lucruri. Întâi, îmbrățișând cu privirea întregul arbore al vieții, vedem o imensitate de forme de viețuitoare, provenită din incalculabilul număr de împrejurări prin care au trecut, de înfrâuriri la care au fost supuse, de condiții la care au trebuit să se adapteze. Din acest punct de vedere, viața fiecărei ființe, de pe orice treaptă a evoluției, ne apare ca o luptă, activă de ambele părți, între o putere lăuntrică individului și agenți externi lui, pentru menținerea unui echilibru instabil. Atâta vreme, cât puterea lăuntrică birue acțiunea distrugătoare a agenților externi, atâta vreme individul trăiește, crește, se reproduce; îndată ce echilibrul se strică prin înfrângerea puterii lăuntrice, încetează de a mai trăi.

Aceasta ar fi definiția vieții individuale, ce se poartă oricărei vietăți, fie ea amibă, pește, pasăre, om.

Dacă însă privim viața dealungul trunchiului arborelui ei, dacă ținem seamă de ordinea în care viețuitoarele s'au succedat, delă monera primitivă până la om, atunci vedem, că evoluția vieții a parcurs un drum, din care toate perturbările cosmice, toate cataclismele, toată absurditatea hazardului n'au putut s'o abată.

În adevăr, partea cea mai interesantă și mai vrednică de minunare a evoluției nu constă în imensa diversificare a vietăților, ci în aceea, că în drumul ce duce dela amibă la om, urmașii primelor vietăți, în care nu se petreceau decât reacțiuni chimice, încep să capete simțire și simțuri, că aceste simțuri se perfecționează neconținut din generație în generație, — că îndărătul lor se formează memoria în care se adună

impresiile căpătate de simțuri, — peste simțire și memorie se ivește conștiința și rațiunea, care coordonează impresiile, care controlează simțurile supuse la iluzii — și care mai târziu va descoperi microscop, telescop, telefon, microfon, atâtea mijloace de prelungirea simțurilor.

Negreșit, nu toate ființele care alcătuiesc flora și fauna pământului, au parcurs același drum. Unele au rămas staționare, altele au evoluat numai în parte; pe alocurea evoluția a mers în sens regresiv, cum s'a întâmplat de pildă cu viețuitoarele cari compun fauna cavernelor. Dar precum constatăm că un fluviu curge către mare, cu toate că apa lui pe alocurea se filtrează în pământ, ici rămâne stătătoare, dincolo se 'ntoarce înapoi; tot așa constatăm că în mijlocul curentului vieții, dealungul lanțului vieții, care duce dela prima viețuitoare la om, deosebirea dela inel la inel a fost un spor neconținut al puterii de cunoaștere, prin căpătare de simțuri din ce în ce mai bune, prin căpătare de conștiință și în sfârșit de rațiune.

La oricare moment al evoluției vieții am privi viețuitoarele, puterea lor lăuntrică birue puterea agenților externi. Instinctul e o lampă care luminează îndeajuns calea pe care trebuie să meargă o ființă pentru propășirea ei și a speței. Dovadă sunt atâtea specii care au variat prea puțin decum erau în epoci geologice îndepărtate. Și totuși, la fiecare moment al evoluției, natura pare nesatisfăcută de forma de viață pe care a realizat-o, și pe aleea principală a vieții care duce dela întâia viețuitoare la om, ceea ce diferențiază noua formă de viață pe care o produce de cea precedentă, e un spor de simțire și de putere de cunoaștere“.

✽

Martirii din Orade. E vorba despre teologii din Oradea-mare, cari au fost ridicăți până 'n slava cerului de toată obștea românească pentru îndrăzneala ce-au avut de-aș apăra limba cu prețul carierii lor. Mărturisim, că ne-a impresionat și pe noi gestul demn al acestor tineri, în cari vedeam o manifestare a conștiinței naționale din adormitul Bihor. Ținuta teologilor orădani a fost o pildă frumoasă de naționalism, care a meritat să fie relevantă cu entuziasm de presa noastră; tinerii au fost vrednici de cununa de martiri ce le-a împletit-o sufletul românesc de pretutindeni. Puteau să fie mândri de această cunună și erau datori să o poarte cu toții, dovedind, că fapta lor a purces dintr'o conștiință ce nu se lasă a fi călcată în picioare. Dar câțiva inși dintre acești martiri și-au smuls cununa ce le împodobește tineretele, s'au spălat cu isopul pocăinței umiltoare și s'au dus să cerșească iertarea străinilor ce-i izgonise din seminar. Cei câțiva rătăciți nu și-au dat seamă, că prin această pocăire au surpat și nimbul celorlalți, că au dărâmat o nădejde și o credință ce incolțise în atâtea suflete. Se spune, că I. P. Sa episcopul Radu i-a îndemnat să sfâșie în acest act de umilire. Nu ne surprinde vestea, fiindcă nu e nouă. Regretăm, însă, că un păstor sufletesc al poporului nostru, care în vara trecută, la Blaj, se

cutremură declamând strofe din „Deșteaptă-te Române”, se pretează la asemenea interpretări a caracterului de bun creștin și bun român.

Serbările din Blaj. Sub acest titlu a apărut de curând, la Blaj, un volum de peste 400 de pagini, în care se descriu pe larg serbările culturale din anul trecut, aranjate din prilejul jubileului de 50 de ani al „Asociațiunii”. Acest volum, care poartă subtitlul „o pagină din istoria noastră culturală” e o oglindă credincioasă a forței noastre culturale ce s'a manifestat în cele trei zile aproape de Câmpul libertății. Merită să fie citit în cercuri cât mai largi, căci în el se găsesc pagini ce îndeamnă la muncă nouă și ce trezesc în suflet fiurul sfânt al entuziasmului. Volumul e alcătuit cu pricepere și împodobit cu numeroase ilustrații. Se vinde cu prețul de 3 cor. Îl recomandăm cu stăruință abonajilor noștri.

Foiletoane. Un nou volum al simpaticului scriitor Al. Ciura, apărut în editura institutului „Doina” din Beiuș. Cuprinde câteva din foiletoanele talentatului povestitor publicate prin ziare. Adunarea lor în volum relevă și mai bine calitățile de foiletonist ale lui Ciura, care se distinge între scriitorii ardeleni mai tineri prin o vastă cultură clasică și prin o impresiabilitate fină.

Școale primejduite. În excursia culturală ce-am făcut-o în Bicz, am observat și multe primejdii ce amenință școalele din Giurgeu. Aproape în fiecare sat, pe lângă școalele profesionale sunt și școale de stat, cari își întind din an în an mrejele maghiarizării asupra păstorilor români din creștelele Carpaților. În parochia Valea Jidanului, centrul comunei Bicz, școala confesională e strămtorată de două școale de stat. Calculul e bine făcut. După sugrumarea școalei din centru vor urma celelalte. În curând comuna se va lega printr'o șosea de centrul săcucesc Giurgeu-Sân-Miclăuș. Munții din împrejurimi, cari sunt izvorul de viață al Românilor, sunt săcuești. Strămtonați economicește și culturalicește, Românii vor trebui să se maghiarizeze sau să-și iee lumea 'n cap. Atragem atențiunea Blajului asupra acestei primejdii, rugându-l să vină în ajutorul celor năpăstuiți până mai e vreme. (T.)

Concertele Sașilor. Pe lângă multe scări, Sașii au o mare calitate, care merită să ne servească drept pildă: sunt iubitori de muzică. Concertele ce le aranjează reuniunile lor aici, în Sibiiu, sunt adevărate sărbători artistice. În primăvară au jucat opera „Kuhreigen” pe scena teatrului orășenesc cu un succes desăvârșit. I-am admirat și am simțit o părere de rău că noi în loc să progresăm, par'că dăm înapoi. Reuniunea noastră de muzică abia a putut da, la Rusaliu, un concert. Vina o poartă bineînțeles numai publicul românesc, care pătimizește de o indiferență îngrijitoare. Nu se poate spune că n'am avea puteri, fiindcă cântărețele noastre sunt căutate chiar și de Sași. La ultimul concert al reuniunii de muzică săsești a cântat, de pildă, și d-na Veturia Triteanu, care a fascinat imensul public pricepător din „Gesellschaftshaus”. A cântat „Ah perfidio”

de Beethoven și în „Osterkantate” de Max Bruch. Vocea d-nei Triteanu e de prisos să o mai laudăm. E cunoscută și recunoscută. De astădată a stors admirația celor mai dificili ascultători. În vibrația vocii se coborise par'că fiorii primăverii cu toate trilirile ei de priveghetori.

Adunarea generală a „Asociațiunii” din acest an se va ține în Octomvrie la Sibiiu. Deodată cu adunarea generală se va face desvâlirea bustului G. Barițiu. Serbările culturale ce se vor aranja din acest prilej în Sibiiu promit să fie dintre cele mai importante.

Unul dintre distinșii profesori ai Seminarului Andreian din Sibiiu, d-l Dr. Silviu Dragomir, publică și în broșură „Corespondența episcopului Gherasim Adamovici” privitoare la mișcarea de emancipare a clerului și poporului românesc în anul 1791. Această corespondență, descoperită de d-l Dr. Silviu Dragomir în arhiva mitropolitană din Carloviț ne arată străduința episcopului Gherasim Adamovici pentru a creă o situație mai favorabilă clerului și poporului său. Cu ajutorul acestei corespondențe se pot stabili și rectifică câteva date privitoare la „Supplex libellus Valachorum”. Lucrarea d-lui Dragomir e temeinică și bine informată. Nu putem să-i fim decât mulțumitori că a reușit să arunce o rază de lumină asupra unei epoci importante a trecutului nostru.

Domnul D. Munteanu — Râmnic, profesor, a făcut o faptă bună, adunând într'un volum diferite texte privitoare la Basarabia. Volumul a apărut în „Biblioteca școalei secundare” și e destinat mai ales pentru școlari. Ar fi bine dacă direcțiunile liceelor noastre s'ar îngriji să se răspândească cât mai mult printre elevi. Cartea se poate celi cu folos și de alți cărturari.

Poșta redacției.

— *Manuscrisele nu se înapoiază.* —

M. C. Poeziile școlare nu ne par tocmai potrivite. Ubald. Multele neindemânări ale povestitorului începător ne împiedecă să vă împlinim dorința. Celorlalți: Nepublicabile.

Bibliografie.

D. Munteanu — Râmnic, *Pentru Basarabia* — culegere de texte privitoare la țara, trecutul, literatura și starea actuală a frașilor basarabeni. Ploesti, 1912. Prețul: 1 leu.

Aviz.

Onorații noștri cetitori sunt rugați a-și regula cât mai curând plata abonamentului, ca să nu fim siliți a face pe altă cale încassarea sumelor ce ne datorează.

La 1 Iulie se începe abonamentul pe semestrul al doilea.

Administrația.

Cel mai potrivit dar pentru copii!

Adelina Olteanu Maior:

Biblioteca Copiilor și a Tinerimii

cu numeroase ilustrațiuni.

Cuprinde: basme și istorioare pentru copii, un număr bogat de piese de teatru și povestiri pentru tinerime.

Se află încă în vânzare: vol. II, III, IV, la librăria Arhidieceșană din Sibiu, sau la Administr. revistei „Luceafărul”.

Prețul unui volum 1 coroană.

Cereți:

Informații literare și culturale

1903—1910

de

Octavian C. Tăslăuanu.

Editura W. Krafft, Sibiu.

Volumul cuprinde: Figuri literare și culturale, Articole despre artă, despre chestiuni culturale dela noi și din străinătate și dări de seamă despre o parte a literaturii românești din ultimul deceniu.

Volum bogat de 350 pagini. Prețul 2 cor., în România 2 Lei 50 b. Se poate comandă dela toate librăriile.

Noul piese muzicale de Tiberiu Brediceanu

LA ȘEZĂTOARE

Icoană din popor (un act cu un preludiu)
Text de C. Sandu-Aldea și I. Borcia.

CUPRINSUL:

Preludiu și cor.	Nr. 5. Melodrama	Nr. 9. g) Solo de tiner
Nr. 1. Doina lui Sorin	• 6. Cântecul liuei	• 10. Brâu
• 2. Mândruța cu ochii verzi	• 7. De masă	• 11. Duet
• 3. Cântec d'ia bătrâni	• 8. Scenă	• 12. Învărita și cor.
• 4. A lui Moș Maria	• 9. Cântec balduceac	

Partitura pentru canto și piano cor. 8—, fr. 10—

Doine și cântece românești.

(Canto și piano).

Caletul III.
Pisărică mută-ți cuibul.
Leagănă-te frunzuliță.
Turturea din valea ască.
Ardem-te-ai codru des.
Ca vîl, bade, târzior.
Tu te duci, bade, sârăce.
Foale verde, foale lătă
Pe unde umbli doru'.

Caletul IV.
Pe sub flori mă lezânaș.
Foale verde, pup de cria.
Sus în vîrtul dealului.
Mândro, de dragostea noastră.
Cînd treci, bade, pe la noi.
Frunză verde, frunzuliță.
Auzi, mândro, cuco-ți cântă.
S'a dus cucoi de p'alci.

Jocuri românești.

(Piano solo).

Hora.	Pe picior IV.	Ardeleana V.
Învărita III.	Din Maramurăș.	Danu.
Brâu V.		Ardeleana (ca'n Băașt) VI.

Prețul unui calet cor. 4—, fr. 5—

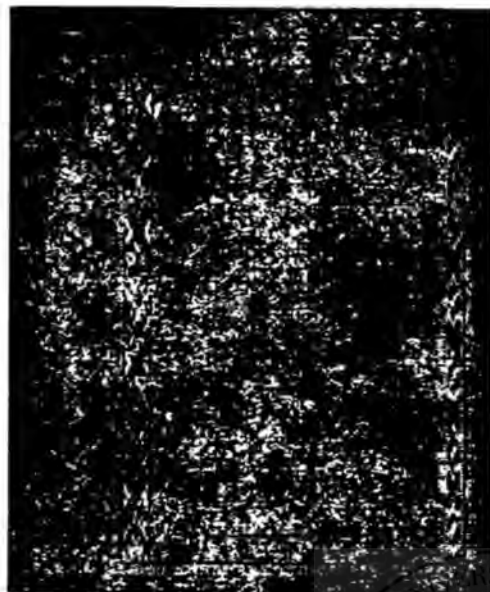
Quadrille pe motive românești cor. 2—, fr. 2-50
Hora (cis moll) „ 1-50, „ 2—

De vânzare la:

Librăria arhidieceșană, Sibiu (Nagyszeben).

Scoarțe pentru Luceafărul

orice an cor. 2.-.

Colecțiile revistei „Luceafărul“.

Legătură elegantă în pânză.

Anul I, (1902)	epuizat
Anul II, (1903)	„
Anul III, (1904)	16 cor.
Anul IV, (1905)	epuizat
Anul V, (1906) Ed. simplă	16 „
Anul V, (1906) Ed. de lux	25 „
Anul VI, (1907) Ed. simplă	16 „
Anul VI, (1907) Ed. de lux	25 „
Anul VII, (1908) Ed. simplă	16 „
Anul VII, (1908) Ed. de lux	25 „
Anul VIII, (1909) Ed. simplă	16 „
Anul VIII, (1909) Ed. de lux	25 „
Anul IX, (1910) Ed. simplă	16 „
Anul IX, (1910) Ed. de lux	25 „
Anul X, (1911) Ed. simplă	16 „
Anul X, (1911) Ed. de lux	25 „

Toate colecțiile împreună ediția simplă
100 cor.; ediția de lux 150 cor.

Biblioteca scriitorilor dela noi

apare sub auspiciile

„Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român“

îngrijită de Oct. C. Tăslăuanu.

A apărut —
primul volum:

AMINTIRI

schițe și romane

de

Alexandru Ciura

În care se zugrăvesc crâmpoșele din viața de student, sbuciumări din lupta sufletelor desrădăcinate, cari s'au rupt de lângă vatra țărănească și s'au făcut cărturari, apoi scene din tralul patriarhal al băieților și moșilor din Munții-Apuseni și amintiri din plâpânda lui copilărie. E cel mai bun volum a talentatului scriitor Al. Ciura. Volumul e precedat de o recenziune critică scrisă de d-l Oct. C. Tăslăuanu și de portretul lui Ciura.

Prețul unui volum: Cor. 1.60.

— Se găsește de vânzare la toate librăriile. —

☞ Din casa nici unui cărturar român dela noi să nu lipsească
această Bibliotecă. ☞